

ПРАВОПИСЪ, ИДЕОЛОГИЯ И НАРОДНОСТНО ЕДИНСТВО

Едно от многото груби, необмислени и безполезни дѣяния на комунистическата върхушка въ България бѣ унищожаването на изконно-българския правописъ, скръпящъ по изясненъ начинъ както единството между западнитѣ и източнитѣ български говори, ведно съ историческото единство между старобългарския и новобългарския книжовенъ езикъ. Както ще покажемъ въ настоящата статия, истинската цѣль на комунистическия погромъ надъ родната писменостъ бѣ постепенното затриване на българското народностно съзнание, макаръ прѣката мотивация да бѣ съвсѣмъ благовидна и конюнктурна. Сжщата цѣль днесъ наслѣдницитѣ на комунизма, новитѣ реформатори и родоотстъпници, я довеждатъ до логиченъ завършекъ съ нелѣпото прѣдложение за въвеждане на латиницата като норма въ българското правописание.

Поразителенъ е фактътъ, че въ протежение на едно столѣтие българскиятъ правописъ прѣтърпѣ цѣли четири реформи — какво по-явно доказателство за несъстоятелността на избрания отъ господстващата интелигенция пѣтъ на идеологизация и — неизбѣжно отъ нея — разруха на българското културно-историческо наслѣдие. Всжщностъ, както историята показва, главниятъ ударъ на интернационално мислещата социалистическа, а подиръ нея — “демократическа” интелигенция, бѣ нанесенъ срѣщу това културно-историческо наслѣдие на единния нѣвга български народъ чрѣзъ неправомѣрни, а въ нѣкои случаи дори безсмислени “подобрения” на писмеността. Но показването на несъстоятелността на т. нар. новъ правописъ не е прѣка цѣль на тая статия.

Първоначалното състояние на българския правописъ е установено — прѣди Освобождението е имало три различни разбирания за това, върху какво трѣбва да се основава нашето правописание, породили съответно три главни идейни на-

правления: едното е за фонетизиране на правописа ни, сирѣчь приравняването на писмения езикъ съ говоримия ужъ за погълмо удобство, което е не само нелѣпица но и показва незачитане законитѣ на езиковия развой; второто е умѣрената позиция на т. нар. Търновска школа, която ратува за запазване вътрешното единство на езика ни както на историческо, тъй и на диалектно равнище, но не отстоява етимологическитѣ принципи на придържане къмъ старобългарския правописъ тъй пълно, както третото направление — т. нар. Пловдивска школа, която пъкъ ратува за строго стѣпящъ върху етимологическитѣ принципи правописъ и води началото си отъ Найдень Геровъ и Иоакимъ Груевъ. Тя изгражда своята правописна система изцѣло върху старобългарска основа.

Прѣди да достигне своя най-завършенъ видъ, нашиятъ правописъ прѣминава прѣзъ сложенъ ходъ на оформяне и установяване, надъ него се трудятъ редица учени-българисти и писатели. Значителенъ е приносятъ на Маринъ Дриновъ, който прѣзъ 1870 г. излиза съ нова правописна реформа, чрѣзъ която отхвърля излишнитѣ букви като “і” и “ы”, но запазва традиционното разграничение между “ж” и “ъ” (джѣ - дѣно, мѣдрость - мѣхъ). Слѣдъ Освобождението минава доста време, докль се постави за обсъждане и разрѣшаване въпросътъ за това, кое е исторически и фонологически законното българско правописание. Най-разпространенъ тогава е правописътъ на М. Дриновъ и на Търновската школа (Ив. Момчиловъ). Най-сѣтнѣ, въ резултатъ на оживени и горещи спорове прѣзъ 1899 г., когато Министъръ на народното просвѣщение е Г-нъ Тодоръ Иванчевъ, се стига до установяване на единенъ официаленъ правописъ. Правописътъ на Министъръ Иванчевъ е изграденъ върху основата на Каравеловия и Дриновия, а сѣщо и на Момчиловия правописъ. За него е характерно запазване на традиционната употреба на буквитѣ “ж”, “ъ”, “ь” и “ѣ”, съ правилото за подвижна гласна “ъ” въ съсъдство съ “р” и “л”, съ въвеждане на “а” и “я” намѣсто

юсоветѣ “ж” и “ѣ” въ глаголнитѣ окончанія, съ правилото за употреба на пълнѣ и краткѣ членѣ за мѣжки родѣ (установено въ Пловдивската школа въз основа на подобно правило още въ Граматиката на Неофитѣ Рилски отъ 1835 г.) и съ членѣ “-иятъ”, “-ия” при прилагателнитѣ имена. Съ този правописъ се установява постоянно писане на “з” въ прѣдставкитѣ (не само “изливамъ”, но и “изтокъ”, “безкраенъ” вмѣсто прѣдишнитѣ “истокъ” и “бескраенъ”), а сѣщо се изземватъ двойнитѣ съгласни въ чуждицитѣ, напр. вмѣсто “классъ” вече се пише “класъ” и др.

Оттукъ насѣтнѣ, за съжаление, започватъ ненужнитѣ и необоснованитѣ реформи на онова правописание, което споредъ автора на настоящата статія е оптимално разрѣшение на етимологическитѣ и диалектнитѣ въпроси на българския книжовенъ езикъ; оттукъ насѣтнѣ започва разпадането на тѣзи взаимовръзки между история и настояще, източни и западни говори, които (връзки) безспорно спомагаха за единството и научната основателностъ на българското правописание. За съжаление малко врѣме слѣдъ утвърждаването на тѣзи правописни норми, безъ нищо да го налага, правителството на Стамболийски прави своя си реформа на правописа (вече по политически и конюнктурни, а не научни съображения) — ужъ за да го направи “народенъ”, а всѣщностъ показва пълното си невежество въ въпроситѣ на книжовността. Никой образованъ човѣкъ, дори бѣгло познаващъ историческия развой на носовката “ж” не може да приеме подмѣната на всички “ъ”-та съ нея, при което се стига до нелѣпици отъ рода на “кѣм”, “сѣлза”, “тѣкмо” и пр. — съ това не само се разрушава смисѣла на носовката, отразяваща връзката на българския съ старобългарския, но се изличава съ единъ замахъ историческата приемственостъ въ правописа ни и връзката му съ църковно-славянския и руския правописъ (гдѣто “ж” е изгласила въ “у”). Подобна конюнктурна и идеологическа подбуда има и далечъ по-дрѣзката и безсмислена реформа

на комунистите, които отново дѣйствуватъ не отъ научни, но отъ своекористни, коминтернски и подражателски позиции.

Слѣдъ падането на Стамболийски отъ властъ се връща прѣдишниятъ правописъ, но за съжаление съ нѣкои ненужни измѣнения — отмѣня се буквата “ѣ”, напълно произволно, отъ думи като “дѣте”, “дѣвица”, “врѣме”, отъ всички прѣдлози, гдѣто то се срѣща, напр. “прѣзъ”, “чрѣзъ”, “прѣдъ”, нѣкои отъ които служатъ и като прѣдставки — напр. “прѣподобенъ”, “Прѣсвета”, “прѣдвѣстникъ” и пр.; тази буква се изтрѣгва и отъ окончанията на нарѣчията, завършващи съ нея: добрѣ, злѣ и др., а сѣщо и отъ остатъците отъ старобългарското двойнствено число: двѣтѣ рѣцѣ, нозѣ и др. Случайно ли е това? Не знаемъ. Но съ сигурностъ знаемъ, че съ това бѣ наченато разжъсването на историческото и диалектното единство на българския книжовенъ езикъ. Бѣше ли необходимо да се прѣнебрѣгнатъ българскитѣ говори, гдѣто все още се срещатъ думитѣ “дяца”, “прязъ море ѝ вечеря”, “добря дошалъ” (напр. срѣдногорския пирдопски говоръ, отразенъ въ творчеството на Т. Г. Влайковъ), или да се заличи връзката съ етимологичния правописъ? Нима западнитѣ народи сѣ “демократизирали” правописа си “за прѣмахване неграмотността”? Има ли какви-годѣ значителни промѣни на английския, френския или пъкъ немския правописъ отъ вѣкове насамъ? Не, тѣй като просвѣтителитѣ на тѣзи народи разбиратъ огромното значение на правописа за запазване на духовното и културно-историческото имъ единство. Ала нашитѣ “мѣдречи” иматъ своя програма на “развитие”, пò “прогресивна” и отъ тѣхнитѣ! Съ това обаче тѣ станаха отрицатели на своята културна история и рушители на духовното единство на народа си, както и прѣдатели на българското самосъзнание, отразено въ правописа, чрѣзъ който това самосъзнание бѣ запазено и прѣнесено прѣзъ вѣковетѣ. Всѣщностъ, това самосъзнание за тѣхъ явно е било брѣме, което и днесъ прѣчи на потомцитѣ имъ “да се приобщятъ къмъ европейското културно

наслѣдие”, отричайки абсурдно културнитѣ коренитѣ на варварската нѣкога Европа, които сж въ източното християнство. Както и въ много други области на културата, тѣзи реформатори се стремяха и стремятъ да заличатъ изконно-българското, т.е. православно-християнското самосъзнание, както чрѣзъ фалшификации на историята ни, тѣй и чрѣзъ съсипване на правописа ни. Ето защо е нужно да кажемъ нѣколко думи за идеологическото лице на комунистическитѣ правописни реформи.

Една отъ първитѣ стѣпки на всички комунистически правителства бѣ отмѣната на стария правописъ и изобрѣтяването на нѣкакъвъ новъ, — “по-прогресивенъ и по-народенъ”. Ако опростяването и да имаше нѣкакво привидно оправдание за писменостъ като китайската, то по отношение на руския, българския и румѣнския правописъ тая реформа бѣ пълна нелѣпица. Въ румѣнския, напримѣръ, бѣ замѣнена буквата â съ î, — замѣна безъ особена лингвистична стойностъ, при която обаче бѣ заличена връзката на този езикъ съ латинския въ много словокорени, напр. думата “ржка” – “mâna < manus” стана неочаквано “mîna”: ясенъ примѣръ за научното скудоумие на комунистическитѣ реформатори. При българския, както и при руския, заличаването на етимологичната приемственостъ съ старославянскитѣ езици бѣ още по-очевидна. И слава Богу, че нашата писменостъ не бѣ йероглифична — бѣднитѣ китайци пострадаха най-много отъ тая дива реформа. Ако при насъ това разкъсване на културно-историческитѣ връзки съ миналото бѣ по-слабо, маоиститѣ върло окастриха коренитѣ на съвременната китайска култура ведно съ хилядолѣтната ѣ писменостъ — слѣдъ реформата на китайскитѣ писмени знаци новитѣ поколения ослѣбяха за напечатанитѣ съ старокитайски йероглифи паметници на “старата идеология”; при това се получи още по-голѣмъ абсурдъ — вмѣсто да намалятъ йероглифитѣ, китайскитѣ комунисти ги увеличиха почти двойно: повечето стари йероглифи се съдобиha и съ ново,

“прогресивно” съответствие; така комунистите постигнаха шеметен успѣхъ въ борбата си съ всичко старо и традиционно — между огромната китайска емиграция и останалите въ Родината си роби на Китайската компартия зейна бездна, която и до днесъ сѣществува: емиграцията не може да чете новите йероглифи, не ги използватъ въ Тайванъ и Хонгъ-Конгъ. Оказа се просто: “Раздѣляй и владѣй”! А въ по-свършененъ изказъ: “Разсипвай и владѣй!”

Ще обобщимъ накратко: прокараните отъ комунистическия правителства правописни реформи имаха двѣ основни идеологически цѣли — разкъсването на културно-историческата връзка съ миналото и приемствеността на националните култури (които сѣ ненужни на интернационализма, прѣслѣдващъ създаването на новъ свѣтовенъ редъ) и вътрешното диалектно и културно разпокъсване на народите. Ако старата християнска култура лѣжеше върху една традиция, създавана и пазена хилядолетия, то новата “прогресивна” върхушка съ бодряшка пѣсенъ успѣ да я разломи и съсипе за по-малко отъ вѣкъ. Смъртъ на всичко старо! — ето го духовниятъ изказъ, лозунгътъ на тѣзи реформи. И понеже у насъ старото е православно християнско народностно самосъзнание, то тази реформа бѣ толкова по-нужна на безбожните режими отъ Стамболийски до Живковъ. Дълбинниятъ смисълъ на писмените реформи, погледнати прѣзъ очите на едно православно самосъзнание, е именно тоя: дотукъ съ християнското минало! Напрѣдъ къмъ “свѣтлото бждеще”!

Естествено логиченъ завършекъ на такова отношение къмъ писмовното българско културно наследство е предложението за латинизация на единъ славянски езикъ. Такова “опростителство” обаче води до още по-голяма сложност и неудобство — замѣната на кирилицата съ латиницата е вече истинско прѣрѣзване на корените, слѣдъ едно-двѣ поколения никой не ще може да чете образците на нашата словесност отъ Черноризеца до Вазова. Едва ли нѣкой ще ги “прѣведе”

на латиница, а кирилицата може и да се окаже “анахронизъм”, ненужен на новите строители на най-съвременна България. Но чрез подобна вандалска логика ще се стигне до самото културно унищожаване на онова, което до днес нашите деди са знаели под името “български народ”. Днес единството на народа ни е съсипано, защото е съсипана пазителката на това единство — Българската Православна Църква; защото народът е прикован към одъра на духовното разслабление и вместо насъщния хлѣб му подават камък, увитъ въ лѣскава опаковка — “Made in E.U.” (Произведено въ Европа).

Пълният абсурдъ на фонетизирания правописъ достига въ латинизацията на българската писменостъ своя логичен завършекъ. Болни отъ нетърпимостъ къмъ културно-историческия си корени лѣжеучени и нѣкои обезродени интелегенти стигнаха дотамъ да говорятъ за подмѣна на кирилицата съ латиница. За тѣхните доводи нѣма да говоримъ — тѣ са просто жалки и достойни за прѣзрѣние: че тѣ по-лесно сме щѣли да влѣземъ въ “европейската цивилизация”, че иначе не сме можели да работимъ въ интернетъ, където ужъ нѣмало възможностъ за ползуване на кирилицата (каква нагла лѣжа!), че тѣ културата ни щѣла да стане по-престижна на Западъ (какво самоунижение! — като че ли западътъ се интересува отъ традиционната българска култура; а пъкъ днешната ни култура не е и българска, но почти изцѣло вносна и подражателска). Същностниятъ въпросъ е: какво съзнание стои задъ такива мисли, какви са хората, които искатъ да бѣдатъ прѣрѣзани докрай духовните корени и устои на българския народъ, да бѣде погребано историческото ни наследство, да бѣде прѣтопена българската книжовностъ като второкачествена хартия, да бѣде прѣвърната хилядолѣтната ни историческа култура въ сметище на “обединена Европа”? Безъ съмнение всѣки, който посѣга върху устоитѣ на народа ни — на първо мѣсто, неговата православна вѣра, а сѣтнѣ и

на родната словесностъ заедно съ правописа ѝ, тая люлка на християнската ни свѣсть и духовно битие, не може да бжде нито християнинъ, нито българинъ. И не е чудно, че всички прѣдложения за латинизация на писменостъта ни идатъ все отъ чужбина — или отъ чужденци, или отъ българи, изоставили Родината или отчуждили се духовно отъ нея. Все повече “прогресивни” люде се трудятъ надъ разхлабването връзките на езика ни съ славянското, златоструйно православно книжовно слово!

Въ заключение ще кажемъ, че всщностъ единствено законниятъ и най-точенъ български правописъ си остава зави-наги въведеното прѣзъ 1899 г. официално правописание, което е плодъ на нѣколко десетилѣтия усърденъ книжовенъ и наученъ трудъ и има всички основания да бжде смѣтано за най-успѣшно съчетаване на етимологическите принципи на правописа съ правилно отразеното фонетично многообразие на българските говори на западъ и на изтокъ отъ изоглосата.

Филипъ Андреевъ